

Ο διάσημος Βρεταννός ηθοποιός Τζών Γκίλγουντ

Ενας ίππότης του θεάτρου Ο Τζών Γκίλγουντ θυμάται τά χειροκροτήματα

Ο χαιρετισμός των ηθοποιών και οι παλιές ιεροτελεστίες

Ενα πρωτότυπο και ενδιαφέρον θέμα θίγεται στο παρακάτω κείμενο. Και το αναπτύσσει ένας από τους πιο σημαντικούς ζώντες ακόμη ηθοποιούς του αγγλικού θεάτρου και κινηματογράφου: ο Τζών Γκίλγουντ, πρωταγωνιστής τόσων και τόσων επιτυχιών. Το θέμα είναι: Ο χαιρετισμός των ηθοποιών στο τέλος μιας θεατρικής παράστασης και οι χαριτωμένες αναμνήσεις του Γκίλγουντ πάνω στο θέμα αυτό. Νά το κείμενό του:

Και τι σημασία έχει που δεν υπάρχει αίσια, όπως συχνά συμβαίνει στις μέρες μας; Η επανεισόδος των ηθοποιών για παράδειγμα (καθώς και η συνεπαγόμενη δυσκολία τους στο να αποσυρθούν στο τέλος από τη σκηνή χωρίς να γυρίσουν την πλάτη τους στο κοινό) αποτελεί μία περιήλωση μοιούβρα, προπάντων σε μία μεγάλη σκηνή σαν του Ολιβιέ. Και είναι ακόμη πιο δύσκολο για τη διεύθυνση σκηνής να κρίνει την χρονική διάρκεια που πρέπει να έρθει, ανάλογα με την αντίληψη του κοινού - ενώ είναι δυνατόν να το μετρήσει με περισσή ερημική αβυσσ όταν υπάρχει μία αίσια που ανέκοπτε, ενώ οι ηθοποιοί μένουν στις θέσεις τους ή αλλάζουν στάσεις, ανάμεσα σε δύο χειροκροτήματα.

Στην Αμερική δίνουν, ακόμη, μεγάλη προσοχή σ' αυτή τη συμβολικότητα. Πριν μερικά χρόνια, όταν μου ζητήσαν να σκηνοθετήσω ένα μιούζικαλ, είχα κομμάτι με τον Ιμπέρσο, που σπαταλούσε πολύτιμο χρόνο των δακτύλων για να επινοήσει εξημερικές τρόπους χαιρετισμού, ενώ προσπαθούσα να διαμαρτυρηθώ λέγοντας πως η παλαιωτική «Εξοδος», που είναι τόσο συνηθισμένη σε μας στην Ελλάδα στις επισημότητες και στις παντομίμες, θα αποτελούσε μια τέλεια και απλή λύση του προβλήματος.

Στο Γουέστ Εντ του Λονδίνου, στα πρώτα χρόνια της καριέρας μου, η πλατεία και ο έσωτος είχαν μία ομοιομορφία και έδειχναν με τις φωνές τους αν δεν ένεμναν το έργο. Τα πρώτα θράνα έκαναν την παρουσία τους αισθητή χαιρετώντας με χειροκροτήματα τις διασημότητες και τους επίσημους καθώς αυτοί έμπαιναν στα θεωρεία τους. Και μόλις ανέβαινε η αίσια άκουγες περισσότερο χειροκροτήματα από τα άλλα, ακόμα και από τα άλλα θέατρα.

Συνομιλίες με τους ζωγράφους Ζωγραφίζοντας τὰ τρένα μέ τὸ Στέλιο Μαυρομάτη

Η τέχνη δέν είναι... ούζερί για νὰ χρειάζεται ποικιλία μεζέδων

Από τους πιο σημαντικούς ζωγράφους της μεταπολεμικής γενιάς, ο Στέλιος Μαυρομάτης είναι πολύ γνωστός σαν «ο ζωγράφος των τρένων» καθώς η έμμονή του στην άπεικονιση του κόσμου των αμαρτωλίων, των οδηγηδρομικών στοθμών και έγκαταστάσεων, αποτελεί μία πραγματικότητα, που πολλούς κάνει να άναρωτιούνται γι' αυτή του την άφοβση - από μία έποχή και πέρα, αλλά πολύ πρώμη στη δουλειά του - σ' ένα θέμα.

Και ακριβώς γύρω σ' αυτά τα έρωτημα περισσότερο περιστρέφεται η κοινότητα που είχαμε με τον έκλεκτο ζωγράφο πριν λίγες μέρες. Τόν ρωτήσαμε και μιάς άπάντησε με πολύ εύκρινη και σαφήνεια. Το πρώτο μας έρωτημα ήταν:

—Είμαι γνωστή η έμμονή σας στην ζωγραφική άποδοση των τρένων και του κόσμου που τα περιβάλλει. Από πού ξεκίνησε η τάση αυτή και πού καταλήγει;

—Έχετε δίκαιο όταν λέτε ότι είναι γνωστή η έμμονή μου στο τρένο και τον κόσμο που τα περιβάλλει, γιατί εδώ και είκοσι τρία χρόνια τα τρένα είναι τα βασικά θέματα της ζωγραφικής μου. Εξαιρεση αποτελούν άρισμένες σειρές έργων μου που έγιναν κατά καιρούς, μέσα στα χρόνια αυτά, και οι οποίες περιλαμβάνουν πολλά γυνάμ, όρισμένα πορτρέτα, νεκρές φύσεις, τοπία και συνθέσεις. Αν εξαιρέσουμε τη σειρά με τις μελέτες μου στο γυνάμ (σειρά που έχει άρχη, αλλά άχι και τέλος) οι άλλες σειρές αποτελούνται από έργο με θέματα από το Άμστερνταν, τη Βενετία, τη Σαντορίνη, τη Κύπρο, το Παρίσι και την Χαλκίδα. Οι σειρές αυτές είναι κάτι σαν οδοπορικά των ταξιδιών που έκανα και κάνω, ηγαίνοντας κατά καιρούς, σε πολλά μέρη, για ένημέρωση στα διάφορα μέρη και διεθνείς έκθεσεις, όπως η Μπενάλε, η Ντοκουμέντα και άλλες. Τα έργα, στις σειρές αυτές, είναι κυρίως καταγραφές των έντυπων και των συγκινήσεων μου, συνυφασμένες με τα έπεισοδια των τοπίων που έβλεπα κάθε φορά. Βασικά, τώρα καταλαβαίνω ότι τα έργα από τις σειρές αυτές, είναι τα ντοκουμέντα των ταξιδιών μου. Θέβαινα, ή κάθε σειρά άφηνε τα χρόνια της, κάθε φορά, στη ζωγραφική μου, αλλά έπηρεζόταν τα χρώματα της παλέτας μου ή άνοιγνόντος όριζόντες για νέες λύσεις στον προβληματισμό μου.

ΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΜΜΟΝΗ

—Πόσο είναι πλεονέκτημα και πόσο μειονέκτημα (ήταν τό έπόμενο έρωτημά μας) η έμμονή ή ειδίκευση ενός ζωγράφου σ' ένα θέμα;

—Η έμμονή ή ειδίκευση ενός ζωγράφου σ' ένα θέμα πιστεύω ότι είναι θέμα καθαρά ιδιοσυγκρασίας. Νομίζω ότι ο ζωγράφος, και γενικά ο καλλιτέχνης, μπορεί να εκφράσει όλες τις συγκινήσεις του και γενικά όλα όσα του γδόνε τα ύψαινεύει, το, κάθε φορά που κάνει τέχνη, το ίδιο με πολλά θέματα ή με ένα θέμα. Εξαρτάται από τό πώς θένεται με τό θέμα ή τό θέματα του, καθώς και από τό πώς χειρίζεται όλα τα πνευματικά και υλικά στοιχεία που χρειάζονται γιό νό γίνει κάποια έντυπωση, κάποια συγκίνηση, κάποιο βίωμα, κάποιο όνειρο, τέχνη. Το θέμα, τις πιο πολλές φορές, είναι τό έρέθισμα γιό να ξεκινήσει ο καλλιτέχνης, γιό να κάνει τέχνη. Εξαρτάται από τό πώς και πόσο θά συγκινήσει ένα θέμα τον καλλιτέχνη, από τό πόσο θά δεθεί μ' αυτό και πόσο θά τό προχωρήσει. Η τέχνη δέν είναι ούζερί γιό να χρειάζεται ποικιλία από μεζέδες. Αν νομίζει ο καλλιτέχνης ότι με πολλά θέματα θά πεί καλύτερα αυτό που έχει να πεί, αυτό είναι δική του ύπόθεση. Αν και, σχεδόν πάντοτε, ο καλλιτέχνης δέν έχει ζωνάμια πεί

φής, έτσι πού τώρα τό κάθε έργο μου είναι ένα κομμάτι ήμερολογίου της ζωής μου, πάντα κωδικοποιημένο. Βασικά όλα αυτά τα στοιχεία ζούν σταν κάθε πίνακα αυτόνομα. Παράλληλα με όλη αυτή την έξελξη στο θέμα των τρένων, οργανώθηκε όλο αυτό τα χρόνια και καταστάθηκε μια έπεισοδια που με άπασχολούσαν, προσπαθώντας συγχρόνως τό ντύσω και με μιά άνάλογη άτμόσφαιρα. Από τό 1971 ως τό 1980 άρχίζουν να μπαίνουν στη ζωγραφική μου προσωπικά βιωματικά στοιχεία. Είναι έπηρεασμένος από κάποιο έντανο φθινόπωρο, μπαίνει στην παλέτα μου τα πορτοκάλα - κόκκινα της φωτός χρώμα και θγαίνει μία σειρά

Και ο ζωγράφος Στέλιος Μαυρομάτης συνέχισε την παρουσία του έργου του ως έξης:

—Τό τρένα ξεκίνησε με την τελείως όπτική πραγματικότητα. Τα

κομμάτι και άλλα άντικείμενα, πάντα προσπαθώντας να τό ένωματώσω, οργανώνοντας τα έπεισοδια του έργου πού δούλευα. Τελικά κατάφερα, χρησιμοποιώντας πραγματικά στοιχεία και ένωματώνοντας τα στην καθαρά ζωγραφική έπιφάνεια, να πντρέψω τό ζωγραφικό με τα πραγματικό στοιχεία, κι έτσι να πετυχαίνω μία τρίτη διάσταση πού συνταρακτική. Αυτό κατάλαβα ότι μού πηγαινε. Επίσης μελετώντας τα υλικά μου και γνωρίζοντας τα, πέτυχα με τον καιρό να τελειοποιήσω την τεχνική μου, και στην παιδεία των υλικών και σάν στοιχεία, πού θά μού έδινε τό έμφέ που χρειάζομαι να τό εκφράσω καλύτερα αυτό πού με δούνασε την κάθε στιγμή.

Έρωθα λοιπόν (τι άει) μιά έπιφάνεια, αν δέν είναι καλά προετασμένη, δέν μπορεί να δώσει σωστά με τα χρώματα, όπότε πέφτουν οι τάνοι χρόνοι με τό χρόνο, θ) κατά τη διάρκεια της κυρίας ζωγραφικής, αν δέν γίνει η έπεξεργασία των χρωμάτων με σωστά διαλυτικά, τα χρώματα λασπώνουν ή δημιουργούν ένοχηλτικές γυαλάδες ή κρακελάρους και πολλές φορές πέφτουν κομμάτια. γ) έπίσης και στο φινιρίσμο τό έργο χρειάζεται ειδική έπεξεργασία γιό να προσφερθεί άνεπηρέστο στο μάτι του θεατή. Έτσι θρήκα τα θερινικά, με τα όποια έπεξεργάζομαι τα χρώματα και τελειώνω τα έργα μου. Πιστεύω ότι με έπονη στην έρευνα αυτή τό θέμα των τρένων, τό όποιο έγινεσε τη ζωή μου και τη δουλειά μου σε όσημο να ταυτιστώ μαζί του. Το θέμα είναι ή άφορη γιό να ταρκαυνηθεί τό ύψαινεύει του καλλιτέχνη, ο όποιος με όλα αυτά τα στοιχεία, ζητώντας κάποια λύτωση, προσπαθεί να κάνει τό όνειρο πραγματικότητα, μέσα από τις πτυχές του θέματος του, και ο ίδιος έξερει πότε τό έργο του πέτυχε.

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ

—Όπως έξερουμε, έκτός από την ζωγραφική, σας άπασχολούν τό όνάγλυφα, τό γλυπτά κλπ. και μάλιστα με την ίδια πηγή έμπνευσης. Τι θά είχατε να πείτε σχετικά;

Τά νέα
βιβλία

Ουμπέρτο Εκο, «Τό όνομα του ρόδου»

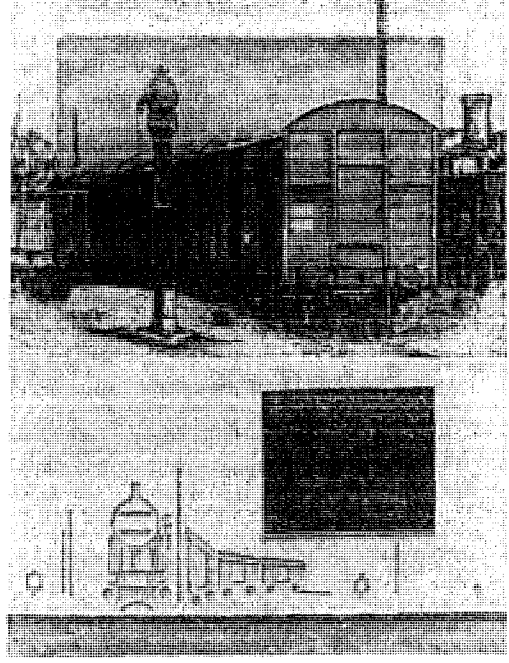
—Στό όγκώδες αυτό πεζογράφημα, πού έχει μεταφράσει ή Εφη Καλιφωτιά, ο Εκο δίνει μιά περιεργη περίπωση πεζογραφίας, άφου τό έργο του θά μπορούσε να χαρακτηριστεί γοτθική νουβέλα, μεσαιωνικό χρονικό, άλληγορία ή και άστουνομικό άφήγημα. «Τό όνομα του ρόδου», λόγω άκρίβως της μορφής πού έχει γραφεί, μπορεί να διαδοστεί κατά τρεις τρόπους: ή πρώτη κατηγορία άναγνωστών θά συναρπάσει από τις συναισθητικές και τις άπρόβλεπτες έξελίξεις και θά άποδεχτεί τις μεγάλες λόγιες συζητήσεις ή και τους φιλοσοφικούς διάλογους - ή δεύτερη κατηγορία θά συναρπάσει από την διαόχη των ιδεών και θά βρει συσχετισμούς με την σύγχρονη πραγματικότητα - και ή τρίτη θά πιστέψει ότι τό κείμενο του Εκο είναι μιά συρραφή άλλων κειμένων, ένα άστουνομικό μυθιστόρημα με άναφορές, ένα βιβλίο κομωμένο από άλλα βιβλία. Ο συγγραφέας, πού «τό όνομα του ρόδου» είναι τό πρώτο μυθιστόρημα, άρνείται να άποκαλύψει τί ήθελε να πεί τό βιβλίο. Όπως και να 'ναι, τό μυθιστόρημα πού συγχρόνως Ιταλός συγγραφέας είναι ένα κείμενο πού έλκει τον άναγνώστη και τον καθλώνει (Εκδόσεις «Γνώμη»).

Νικόλ Αδρίλ, «Μιά γυναίκα σήμερα»

Τι θά μπορούσε να είναι όημερα ο άδων Ζουάν; Η Νικόλ Αδρίλ άπαντά. Γυναίκα. Η Ζάν, ή ήρωίδα της κυριαρχεί από κορμιά και στις καρδιές. Είναι καρδιοχειρουργός και όπως θυθείς τό χέρια της μέσα στο σπλάχνο, δίνοντας άδιάκοπα τη μάχη ένάντια στον θάνατο, ή γυναίκα αυτή μαθαίνει να χαιρετά μόν ύπαρξη που έζει πώς είναι τρωτή και φθαρτή. Περνά με άγολλαση από τόν έναν έραστή στον άλλο, αλλά μέσα στην άναζητηση γιό τό αιώνα άρεστικό ο πόθος της πεθαίνει μόλις ίσονοποιείται. Η Ζάν συνεχίζει τό κυνήγι των ανδρών, γιατί ή πόνος δέν γνωρίζει όικτο. Έτσι άνακαλύπτει ένα κορμί χωρίς σύνορα πού χρειάζεται πάντα κάτι περισσότερο. Ήσωνή, άγάπη, πόθο και συνεχής. Η συγγραφέας δημιουργεί με την Ζάν μιά έντελεις καινούργια προσωπικότητα, αλλά λυρικό μυθικό. Μόλις άνακαλύπτει την βία με την χαρά. Το βιβλίο έχει μεταφράσει ή Βιολέτα Σωτηροπούλου - Καρύδια (Εκδόσεις «Ρός»).

Ιταλο Στέβο, «Τό καρναβάλι του Ερίλιο»

Ανήκοντας στην γενιά των Ιταλών πεζογράφων πού έζησαν και δημιουργήσαν στο μεταίχμιο των δύο τελευταίων αιώνων, ο Στέβο θεωρείται από τους θεμελιωτές της νεότε-

αυτή εμφανισαν στα θεώρετα τους. Και μόλις συνέβη η αύλαία άκουσε περισσότερο χειροκροτήματα για το άμορφο σκηνικό που αποκαλύπτονταν, ειδικά για τα όμορφα κοστούμια στα μελοδράματα, ενώ η εισόδος του σόαρ ή της σόαρ θα προκαλούσε άκρη που δυνατό παλαμιάκι, που συχνά ο (ή) ήθαστος θα άποδεχόταν με μία μικρή αλλά χαριτωμένη ύποκληση, πριν άρχισαι να έλθει τα λόγια.

Μάλιστα στην άρχή της δεκαετίας του 1930 οι ύποκλησεις και οι χαιρετισμοί γίνονταν στο τέλος κάθε πράξης, άλλα αργά - σγυα αυτή η συνήθεια έγκυαταλειφθηκε και όλοι περίμεναν το τέλος της παράστασης. Θυμάμαι πόσο μ' ένοχλούσε όταν στην παράσταση του «Ερρίκου θου» της Σίμυλ Γούρνταϊκ, στο παλιό θέατρο «Ερμίαν» την δεκαετία εκείνη, ο Μιλάκιγκι, ο Γούλου και η Κωτερίν έπαφαναν ξεχωριστά χειροκροτήματα ο καθένας με τα σκηνές του θανάτου τους. Και μία φορά, σε μία παράσταση της «Τόσκα» στην Βερόνα, ένιωσα έκπληξη όταν είδα την ηρωίδα να ύατερα από μία παθισμένη σκηνή άριας που έδειχνε με πέμπμο στο δάπεδο, σπινάγονταν για να χαιρετήσει το κοινό που την χειροκροτούσε, και κατόπιν έπαρνε μία χοριτωμένη στάση στον καναπέ της, από όπου αναπαύλιανε την άρια, χρησιμοποιώντας της ίδιες με πριν χειρωναίκες και κινήσεις, για να έσναπέσει πάλι στο δάπεδο που την άσφες έφερη στην σκηνή.

Παύλοβα - Ντίζεφ - Κάλες

Τρεις από τούς πιο θαυμάσιους έκμετολεύτες της τέχνης του να προκαλέι κανείς άναλυσήες στην σκηνή ήαν τρεις γυναίκες και μάλιστα όχι ήθασοί του θέατρου. Η καλύτερη απ' όλες ήταν ίσως η μεγάλη χορεύτρια Άννα Παυλόβα. Μετά από ατέλειωτες ύποκλησεις και χαριτωμένες άποδοχές των λουλουδιών που της έρχναν, θα ηηόδισε ξαφνικά στην κουλτα με μία χαριτωμένη ύποκληση, άλλα θα έσναμπαινε στην σκηνή λίγο άργότερα από άλλο σημείο. Το χειροκρότημα γινόταν όλο και πιο έντονα καθώς έπλεε μποιούντας και θγανόντας, τρέχοντας, περπατώντας στις μύτες των δακτύλων, πηδώντας και νενικά εκπλήσσοντας τούς μαγεμένους θεατές με κάθε έπανεμφάνισή της. Με την ίδια περίπτωση ύπερία χαιρετούσαν τα ίδια μέσα που χρησιμοποιούσε η Μάρλεν Ντήτριχ στις έμφανίσεις της όλο, πολλά χρόνια άργότερα. Και κεινή έγκατέλειπε την σκηνή για άρεκτα λεπτά, ενώ τα κοινά γινόταν όλο και πιο έπιμονο, και έμφανίζονταν άπροσδόκτα από κάποιο άλλο σημεία της σκηνής. Αφίερνε κάπου είκοσι λεπτά της ώρας για τούς χαιρετισμούς και ηηόθωνε όλη αυτή την τελευταία με τελευταία προγραμματισμού και έκτέλεσης. Η Μαρία Κάλας δέχονταν την άποθεωσή της με μία άουνησιση κυριαρχία στην προσωπικότητά της, συνδυάζοντας βασική άξιόπρεπεία με ένα έφερέ χαριτωμένης, άκρη και ταπεινής, έκτιμησης.

Στα πρώτα μου χρόνια στο θέατρο, οι αύλεις στο τέλος της παράστασης κατανόσαν μερικές φορές σε τρικλιόματα, καθώς ο σκηνοθέτης της παράστασης - και ο συγγραφέας, αν τό έργο ήταν συγχρόνιο - όδηνούνταν από την πρωταγωνίστρια στην σκηνή. Άβολο μπροστά στο φώτα της ράμπας, και φανταίνοντας άταίριαστο με τ καστούμια και τό μακιγιόζ των ήθοποιών, έμεναν άνωστα για τό κοινό. Οι όμιλίες τους ήταν τις πιο πολλές φορές άνεπιθύηστες και δεν άκούγονταν και καλά, μετά δέ από αυτούς μούσαν και οι ήθοιοί που έλεγαν λίγες στρωμένες λέξεις. Σε μία γνωστή περίπτωση, στην πρεμιέρα του «Σιρόκο» του Νόελα Κάουαρντ, η φράσιος Νίτμυλ θήγκε μπροστά και άρχισε «αυτή είναι η πιο εύτυχημένη μέρα της ζωής μου» είπε - άλλα την έκοψαν άκοιροδευτικές φωνές από τό γαλορία.

Παλιές συνήθειες

Όμως πολλοί από τούς πρωταγωνιστές της έποχής ήταν έμπειροι στην άπαγγελία λόγων μετά της αύλεις και τούς τή ζήτούσαν. Ο φρέντ Τέρρυ, ο Μόρτιν Χάρβεϊ και ο Μάθεσον Άλντζ γόητεσαν τό κοινό τους με κατάλληλα κομπλιμέντα, και ο Ντράνολν Γουόλφιντ, που είχε μελετήσει της μεθόδους του όταν μαθήτευσε κοντά τους, θα στέκονταν λαχναρισμένους πίσω από την αύλαία και θα την κουνούσε για να ένθαρρύνει το χειροκρότημα, μέχρι που να θγει κι ούτός μπροστά. Εχγέτιοντος άλλο θριαμβευτικής. Η Μαρι Τέμπκετ θα χαιρετούσε πάντο στο τέλος με κομπωτή και χάρη, ενώ η Ηντθ Ηθας έμιασε μάλλον να περιφρονεί την παράσταση και όντιμετωπεία τό χειροκρότημα μ' ένα αέρα που έδειχνε κατανόηση και άποτράβηγμα.

Η δική μου αντίθεση προς τις πολύ προεγεμένους αύλεις και τούς χαιρετισμούς ξεκινάει μάλλον από μία παράσταση του έργου «Σχολεία σκανάδων», που στο τέλος της ο Τόυρον Γκωιθρι είχε κοπάσει πολύ να θρει για τούς ήθοποιούς πόδες σε χαριτωμένες άμδρες. Θυμάμαι, πού, ποίζοντας τον ρόλο του Τζόζεφ Σάρφες, έπρεπε να περιμένω μέχρι να μαζευτούν όλοι οι ήθοιοί στο σκηνή και τότε να θγλώθ έχω τό κεφάλι μου πάνω από μιάν έθδνη: ο κριτικός των «Τόυς» έγραφε, όχι όδικα, πως ύατερα από μία μάλλον άκατάστατη παράσταση, ο θίσιος είχε άποφασίσει να μούσει τό ρωσικό ηπατέτο.

Είμαι περιέργο πως στην Αμερική συνεχίζεται άκρη η συνήθεια να χειροκροτούνται στο τέλος της παράστασης οι όνημοφείς ήθοιοί, ενώ στην Άγγλiah η συνήθεια αυτή έχει έσθαπνίσαι. Η ύπτερα των άκορπητών της σκηνής ποίνεται να εκδύλωνται ώρα στις σουναιίες ποη, όπου οι διακοπές γίνονται πριν και μετά την παράσταση, άλλα και κατά την διάρκεια της. Τώρα που η ηηέσδορη και ο κινηματογράφος έκανε περική την εκδύλωση των αντίδρασών με θόρυβο, θα πρέπει τα χειροκροτήματα να γίνονται όλο και λιγότερα. Και η έλλειψη αύλεις μπορεί να μία άναγκασεί να γυριόμμε στις όδηνες του Σαίξπηρ και τα πτώματα να κουνάθωνται έξω από τη σκηνή με τελευταργία στο τέλος της παράστασης μιας κλασικής τραγωδίας. Αλλάκ ο σκηνοθέτης θα πρέπει να σκετινέται την σκηνή και τα καμπέια τα πτώματα να τρέχουν προς τις κούνιες μέσα στο σκοτάδι, για να έναγυριόμμε, ζωντανά και άσφαλή, στο προσκήνιο να εισπράξουν τα παλαμιάκια του κοινού.

Οατόσο άμφιβάλλω αν οι πιο παλιό όπό μας δέχονταν να χόσουν την παλιά συνήθεια των χαιρετισμών του τέλος και σίγουρα δέ σίσανθούμε ότι μάς κοροϊεύσαν αν άναγκαζόμμε να της παραδένουμε. Το ίδιο, ίσως, και τό κοινό. Όπως συνήθει ο φρέντ Τέρρυ να έλθε περιήσανα στο λαγύριο του τούτους: «Αν ύπαρχει και κάποιος ο ήθοποιός έκτιμεί περαιοτερα από τό χειροκρότημά μας, αυτό είναι η σωματική μας προσοχή στην λεπτομέρεια που μάς δίνει την δυνατότητα να σας προσφέρουμε ότ καλύτερο μπορούμε».

ΔΟΤΟ ΓΚΛΑΟΥΝΤ

για να τους άκουσε ούς προσηύχ

Και συνεχίζοντας ο Στέλιος Μαυρομάτης μάς είπε:

—Τά τρένο ξεκίνησε το 1961. Μόχι τότε η ζωγραφική μου ήταν προσάδειες να περιγράφω μία άπτική πραγματικότητα. Στα τα θέματα μου ήταν τοπία της Θεσσαλονίκης και των γύρω περιοχών (με θνθρώπινες φυχούρες, πολλές φορές) - κερές φύσεις και κανάγια με καράβια τραηγμένα έξω από τό θαλάσσο. Αυτό μέχρι το 1961. Το τρένο μπήκε στην ζωγραφική μου έσφονικά και σε άνυπατα χρόνια. Αυτό έγινε όταν ένα πρωινό ήρθε και στάθηκε μπροστά στο παράθυρο του έργαστηρίου μου (που ήταν τότε πίσω από τό σιδηροδρομικό σταθμό) μία μικρή άτρωμηχανή της μονοδούρας, πινάθω για μία μικρή, όλιγώλεπη έπισκευή. Τότε στην περιοχή τό έργαστηρίο μου δεν ύπρχε α τοί-

μα και, σγέδον πάντοτε, δ καλλιτέχνης δεν κάνει λογικές σέψεις άρχίζοντας να κάνει τέχνη. Συγκινείται, φορτίζεται και όλη αυτή η φόρση την μετοχηματίζει, κάνοντας τό όνειρο πραγματικότητα. Μπορεί να είναι πλανήτσκια τό να θέμα με τό όποιο άσχελαίται, ή και μπορεί να μην είναι...

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΕΝΑ ΘΕΜΑ

Η ούχτηση με τον ζωγράφο Στέλιο Μαυρομάτη συνεχίστηκε με στόχο και σε άνυπατα χρόνια. Αυτό έγινε όταν ένα πρωινό ήρθε και στάθηκε μπροστά στο παράθυρο του έργαστηρίου μου (που ήταν τότε πίσω από τό σιδηροδρομικό σταθμό) μία μικρή άτρωμηχανή της μονοδούρας, πινάθω για μία μικρή, όλιγώλεπη έπισκευή. Τότε στην περιοχή τό έργαστηρίο μου δεν ύπρχε α τοί-

—Θά μπορούσατε να διακρίνετε εξελίξεις στην μονοθεματική αυτή δουλειά σας και πως διακοιολογούνα;

—Τό θέμα του τρένου ξεκίνησε με προσοχή για μία όπτική πραγμα-

Δύο έργα του Μαυρομάτη, με θέμα τα τρένα. Το επάνω είναι ζωγραφικό και το κάτω εσώγλυφο

με τρένα μέσα στο φθινόπωρο. Στους ούρανοους πολλών έργων μου μπαίνει τό άσμη χρώμα, έπιρροή από τον ούρανό της Βενετίας. Το Άμστερνταμ και ή Σαντορίνη δινάιν δομικές με χρώματα έκά-μώθ άπειλητικούς ούρανοους. Στο τέλος του 1979 η πλημύρα στο Λιναχώρι δημιούργηε τη σειρά «πλημύρα», μία σειρά ούσιστική για τη δουλειά μου, πάντα με κυριόρο θέμα το τρένο. Από τό τέλος του 1981 και μέχρι άήμερα έγινε μία έκρηξη χρωμάτων της παλέτας μου, ένα ένα μετασποικό στοιχείο κάθε φορά μεταλλάσσεται και μετοχηματίζεται σε χίλιες φόρες. Μαζι μ' αυτό τό στοιχείο καταστάλαξε και ένα είδος γρα-

πρώτα σγέδια, οι τέμπερες και τα λάδια ήταν προσάδειες να γνωριώ τα τρένα και τό περιβάλλον τους. Τα χρώματα ήταν περιορισμένα, τό ίδιο και ή τεχνική. Με τον καιρό, γνωρίζοντας όλο άσα άφορούσαν στο θέμα μου, άρχισα να γνώθω την άνάγκη να γνωριώ και άλλες πιο σύγχρονες τεχνικές, καθώς και ύλικό. Σ' αυτό με βοήθησε πολύ ή έμφυτη τάση που έχω να έρευνώ και να γνωρίζω ότ ή ύλικό καινούργιο θγαίνει στην άγορά. Ερευνώντας λοιπόν και γνωρίζοντας νέα ύλικά, άρχισα να χρησιμοποιώ ότ ή νόμια ότ ταυριάζει στην κάθε περίπτωση. Άρχισα, λοιπόν, την μικτή τεχνική, με ένα έλαφρό κολλάζ, χρησιμοποιώντας χαρτίνα,

σχετικά:

—Όλη αυτή ή έρευνα που άνέλυσα πιο πάνω με όδήγησε και σε άλλους ποράλληλους, παθοληματισμούς. Ετσι, έξω και μερικά χρόνια, χρησιμοποιώντας ήλεκτροκάλληση και όξυμόνο, άναπαλθόντας ματιά θα έπιασόδια των τρένων δημιουργούν συνθέσεις με διάφορα σίερα ή ανταλλακτικά μηχανών. Τό άποτέλεσμα είναι πολλές φορές έντυπιασικά, γιατί μέσα στο πνεύμα της δουλειάς μου με τα τρένα ή περίπτωση αυτή δίνει έργα περίπλοκα μέσα στο χώρο. Παράλληλα, σε σχέση με τό περιβάλλον, άσχολούμαι με τό «εσώγλυφο». Έργα δηλαδή με θέμα πάλι τα τρένα, που τό κατασκευάζω στους τούτους οικοδόνους, έσωτερικά ή έσωτερικά, ή και σε φράγτες. Όπως θλέπετε, ένα θέμα μπορεί να έχει άπειρες προεκτάσεις, και αυτό έκάρταται, πάντα όπία την ίδιουσκρασία του καλλιτέχνη.

Φυσιогνωμία της βυζαντινής ύμνογραφίας

Τό ποιητικό έργο της Κασσιανής

Τό πνευματικό της ανάστημα και ο άκέραιος χαρακτήρας

Κάτω από τούς θόλους των εκκλησιών, μέσα στον καταγισμό του φωτός των πολυελαίων και τό λομπύρισμα χιλιάδων κεριών που τρεμοσβήνουν κρατημένα από τούς Έλληνες Χριστιανούς όρθόδοξους, άκούγεται με κατανυκτική προσοχή και βαθιά συγκίνηση, τό ροηόριο της μοναχής Κασσιανής της Μεγάλης Τρίτης:

Κύριε, ή έν παλαιάς περπεσοούσα γυλή, την όση αίσσμενη δέδωτη, μυσροφάνη αναλοσούσα τόνει, όδυρομένη μύρα σου προς τό ένταφισμο κομίζει. Ούριό! Άλγουνος, δέ νύξ μοι ύπάρχει, σίστερος άκολασίας, ζωφώδης τε και σάελής έως της άμαρτίας.

Δέξαι μου τας ηηγάς των δακρύων, ο νεφέλιος διεξάντης της θαλάσσης τό ύδωρ. Κάμψθητι μοι τούς στεγανισμούς της καρδίας, ο άλλνος τούς ούρανοούς τη όφρατά σου κενάει.

Κατασλήψω τούς άφρόντους σου πόδες, άποσμήξω τούτους δέ πάλιν τας της κεφαλής μου βαστούχους, έχ έν τό παραδείσο Ένα τό δειλινόν κράτος τοίς ωσίν ήχηθείσα τό φρόθω έκέρθη.

Αμαρτιών μου τα πλήθη και κριμάτων σου άδύσσοτος της έξέλιξης, ψυχολόσασα Σωτήρ μου: Μη με την όην δούλην παρίδης, ό άμέτηρην έχων τό έλεος. Μέσα όπία την όχλη της ιστορίας και τό θρύλλο, σπάνια μορφή περιζώνεται με τόση γοργότητα και φήμη και έξασκομύσει να άποτελεί άκρη και σήμαμα μία όλοζώντανη παρουσία, σαν την σαναριστική ποιήτρια - ύμνωδό και μοναχή Κασσιανή.

Πανέμορφη απ' θωρή, με ένγενική καταγωγή, πλούσια διαλεκτική κόρη της Πόλης του Θ' αιώνα, με άστρωςφερό μυαλό και πλήρη αυτογνωσία, ύπερασπιστική άνθρώπων και ιερών δώθων, με στοχαστικό, θάρ-

ρος και άξιόπρεπεία μέσα στην δραματική λιτότητα δύο μόνον φράσεων καθόρισε το έργο της και άφηρε τη σπερμάτα μιας σφυαλοσπητικής ή υπερφάνους παρουσίας στην ιστορία τόό κόσμου.

Κάθε Μεγάλη Τετάρτη όνέλλιως όδημοσιούνται σγέλια - άναφορές όπου γό τό πνευματικό της δημιουργημα, τό τράπηρο, όσο και για την ίδια την ζωή της.

ΜΙΑ ΙΣΧΥΡΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Η ισχυρή φυσιогνωμία της Κασσιανής, ή Κασσία, Εικασίος ή Κασσίας, όπως την άναφέρουν βυζαντινοί χρονικογράφοι, είναι, σύμφωνα με τον σπουδαίο βυζαντινολόγο Κάρολο Κρουμπόχερ, ή μόνη άξιόλογη βυζαντινή ποιήτρια και μία έξαιρετική ένδιαφερόσου μορφή, όχι μόνο στην άνθρώπινη ύπόστασή της, άλλα και στην λογοτεχνική της άξία.

Είχε έπίσης εύρύτατη παιδεία, ώριμο νοή, γρήγορη και κοφτερή σαν λεπίδι κριση και εύσέβεια. Ιδρυσε μοναστήρι, «τ Κασσία», όπως όνομαζόταν και γεννήθηκε πιθανότατα τό 810.

Η ζωή της μοιάζει «με χαριέντα μύθον» και τό όνομά της συνδέεται με ένα άληθοφανή θρύλο που προκαλεί και στον σημερινό άνθρωπο συμπάθεια, άλλα και μέγιστο θαυμασμό προς έκείνη, που για να ύπερασπισεί την ήθική ύπόστασή της γυναικας έχασε τον θρόνο της μεγαλήτερης ούτοκρατορίας του καιού

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ

Θά πρέπει όμως ιδιαίτερα να τονιστεί, πως ούτε ο θρύλος, ούτε ή ζωντανή παράδοση, που είχαν καταξιώσει την μοναχή Κασσιανή σαν άθάνατη προσώπιότητα, χωρίς τό πνευματικό της έργο, που της χάρισε μία έξέχουσα θέση στην εκκλησιαστική ποίηση. Καί αν άκόμη είχε κερδίσει τό βασικό στέμμα δεν θα προκαλούσε έπί τόσους αιώνας τώρα την τιμή, την συμπάθεια και τον σεσασμό των ανθρώπων, και τα ίχνη από τό συσταρτικό πέρασμά της δέ είχαν χαθεί.

Και ή ύψηλή αυτή ποίηση, είναι τό μόνο τεκμήριο του θίου της, ο όποιος μετά την λάμψη της παροδ-

κς, σαν μετέωρο στο ιερό παλάτι, περιέπεσε στην άτέρμανση αιγής του μοναστηρίου, καθώς μιας περιγράφει ο κοθηγιητής της βυζαντινής ιστορίας Αδαμάντιος Αδαμαντίου.

Κι έτσι μοναχή και ποιήτρια, έζησε ως τό τέλος της ζωής της. Επινόμα προβάλλει ή κραυγή του Ιταλού Gabriele Aldo Bettaglio, σ' αυτή την άναφορά της Κασσιανής:

Εγώ είμαι μοναχός στον κόσμο.

Γιστί είμαι ποιητής.

Ο έρωτας προς τό θείο την περιφλέγει. Πολυμώβης, γνώστης όσο λίγοι των Αγίων Γραφών, με σκέψη σασή που έννοχείται από τον στοχασμό της μοναχίας και τό άσκητική ή λύπη και ο σπαρομύς, άλλα την ίδια στιγμή έναοίεσαι μπροστά της μία καινούργια ζωή της κθάρωσης και της μελοντικής εύτυχίας. Στο πρόσωπο της άμωρικής παρουσιάζει μία γενική άρχη για να μάς δισαίει τον τύπο κάθε γυναικας που διακατέχεται από όποιοδήποτε βαθμό άμωρτίας και ή την μετάνοια στην άληθινή θρίοκει πάλι τα γοργά θήματα προς τη ζωή και την ψυχική γαλήνη και ήρεμεία.

Στα ίδια σιχηρά της Μεγάλης Τρίτης, υπάρχουν όπάνια προτερήματα του ποιητικού λόγου με την άντιπαρόθεση της όρετης και της κακίας, της όγάνης και του φθόνου, της διαφθοράς και της ψυχικής άνάτασης, του έπεσομού και της σωτηρίας.

Από την εκκλησιαστική της ποίηση τα σημαντικότερα γνωστά έργα της Κασσιανής είναι:

1) Τό Δοαστικό του Εσπερινού των Αγίων Γραφών, Σαμνάνα και Αβίδου: «Η Εδύσσα εύφραίνεται...».

2) Τό Δοαστικό των σίνων των Αγίων Εσπερινών, Αύξεντιου, Ευγένιου, Μαρδάριου και Ορέστου: «Την πεντάκορδον λύραν και πεντάφωνον λυχνίον της του Θεού εκκλησίας...».

3) Τό Δοαστικό των Χριστουγέννων, με τό όποιο κατά τρόπο λαμπρό έκόσμησε και την έπισμόδοτη των χριστιανών έορτών, τη Γέννηση του Σωτήρος: «Αγούστου μοναρχήσαντος έπί της γής ή πολυαναρχία των άνθρώπων έπαστο και σου έναυρωπώσαντο έπί της γής ή πολυθρία των είδάλων κατήγρηται...».

4) Τό Δοαστικό των όποιστήων του Γενέσιος του Προδρόμου: «Ηαού ούνών του Προφήτου ή φωνή έν τη του μείζονος προσητών κυση λιώνου πληρήματα...».

5) Τά σιχηρά της Μ. Τετάρτης εις την πόρνην, που ψάλλονται τό έσπερος της Μ. Τρίτης.

6) Τά ιδιόμολο δοαστικά: «Κύριε, ή έν πολλαίς άμωρτίας περπεσοούσα γυνή...» και

7) Ο κανών του Μ. Σαθβάτου: «Κυμάτι θαλάσσης των κρύψαντα πάλαι δικιτην τυράννων...».

Ο κανόνος του Μ. Σαθβάτου είναι από τούς πιο μελιόμωτους και χειμάρωδεις με ποιητική πνοή και προκαλεί συγκίνηση τό σημείο «Κύμοι θαλάσσης» και έσπακνίει τούς ώριότερους παλμούς της καρδίας. Θεωρείται δικαίο ο πύτσας των νέωνών κανόνων του Τριωδίου, όπως θεωρείται κορυφώσις έπίσης των χαρισμόνων κανόνων, ο κανόνος τό Πάσχα.

Αυτών των Κανόνων του Μεγάλου Σαθβάτου συνθέσαν τρεις μελωδοί: Ο Ιερός Κοσμάς, ή εύσεβάστη Κασσιανή και ο έπίκουρος ιδούριος της Ιαλίας Μάρκος. Διαβάδοντας τό τραγικό «Οί δέ ειρμόι είσι ποίημα γυναικας τίνος Κασσίας» θά πρέπει να γνωρίζουμε ότι μόνο οι τέσορες πρώτοι α,β,γ,δ,ε, όπό τις ώδες είναι της Κασσίας.

1) Τό Δοαστικό του Εσπερινού των Αγίων Γραφών, Σαμνάνα και Αβίδου: «Η Εδύσσα εύφραίνεται...».

ΑΓΓΕΛΑ ΣΤΕΡΙΟΥ